

UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA
WYDZIAŁ TEOLOGICZNY
SEKCJA W KALISZU

KALISKIE STUDIA TEOLOGICZNE

WYŻSZE SEMINARIUM DUCHOWNE W KALISZU
2007

5. przez materialne pomniki, opatrnościowo zainicjowane we Francji, Polsce i Egipcie¹⁰.
6. Ich pobożność zaczęła się od Najświętszego Serca, potem były Najświętsze Serca Jezusa i Maryi, a po roku zakładają stowarzyszenie i składają śluby, aby wybudować kaplicę św. Józefowi, skąd będą promieniować inne dzieła.
7. Dzisiaj, do Świętych Serc Jezusa i Maryi dołączyliśmy Serce „ukochanego” św. Józefa, według modlitwy Leona XIII, podjętej przez Jana Pawła II.

W ten sposób: od nabożeństwa Najświętszego Serca św. Małgorzaty-Marii przeszliśmy do Najświętszych Serc św. Ludwika Marii Grignon de Montfort, aby skończyć na Trzech Świętych Sercach - na nabożeństwie Francuskiej Szkoły Duchowości, Monsieur Ollier, św. Jana Eudesa i innych.

Tłumaczenie: Ks. Andrzej Latoń

WALDEMAR ROZYNKOWSKI, TORUŃ

ŚW. JÓZEF PATRON KOŚCIOŁÓW I KAPLIC NA TERENIE DIECEZJI TORUŃSKIEJ

Coraz większe zainteresowanie osobą św. Józefa sprawia, że pogłębiany także naszą znajomość dziejów jego kultu. W ciągu wieków spotykamy w Kościele różne przejawy kultu Opiekuna Świętej Rodziny. Jednym z nich jest jego obecność jako patrona samodzielnych obiektów sakralnych. Zjawisko to dynamizowało się z każdym pokoleniem od XVI wieku. Pomimo fragmentaryczności badań nad tym zagadnieniem, wydaje się, że możemy zaryzykować stwierdzenie, że popularność św. Józefa jako patrona kościołów i samodzielnych kaplic trwa dnia dzisiejszego. W doświadczeniu obecnie w całym Kościele swoisty renesans kultu św. Józefa wpisane jest także oficjalne, urzędowe, mające sankcje prawne, ogłaszanie jego opieki nad obiektami sakralnymi. Dodajmy, że pośrednio patronat ten obejmuje także wszystkich tych, którzy gromadzą się w tych kościołach i kaplicach.

W niniejszym artykule zajmiemy się szczegółowym zestawieniem samodzielnych obiektów sakralnych z terenu diecezji toruńskiej, które jako patrona posiadają św. Józefa. Przypomnijmy, że diecezja ta należy do jednych z najmłodszych w Polsce, została bowiem powołana do życia w 1992 roku. Chrześcijaństwo sięga jednak na jej terenie na pewno XI wieku. Od 1243 roku wchodzący w jej skład obszar, z małymi wyjątkami, znalazł się w granicach diecezji chełmińskiej (ze stolicą w Chełmży). Taka sytuacja trwała do wspomnianego nowego podziału diecezjalnego w Polsce, który miał miejsce dnia 25 III 1992 roku. Wtedy to z rozległego obszaru diecezji chełmińskiej wydzielono między innymi diecezję toruńską, z miastem Toruniem jako stolicą¹. Przywołajmy kilka danych statystycznych z diecezji toruńskiej: obszar- 5427 km²; liczba wiernych- 604 299; liczba dekanatów- 24; liczba parafii- 193².

Poszukując przejawów kultu św. Józefa szczegółową analizą objęto: kościoły parafialne, kościoły filialne oraz kaplice domów zakonnych. Okazuje się, że w granicach

¹⁰ Więcej na ten temat zob.: http://www.jozefologia.pl/38Symposium/Dr_Christian-Michel_Doublier-Villette.htm

¹ Zob.: M. BISKUP, *Dzieje diecezji chełmińskiej (1243-1992)*, w: *Diecezja Toruńska. Historia i teraźniejszość*, t. 1, Toruń 1994, s. 31-49; W. ROZYNKOWSKI, *Ommes Sancti et Sanctae Dei. Studium nad kultem świętych w diecezjach pruskich państwa zakonu krzyżackiego*, Malbork 2006, s. 15 i n.

² Na podstawie: *Diecezja Toruńska 2006. Struktura i duchowieństwo*, Toruń 2006, s. 10.

diecezji toruńskiej spotykamy cztery kościoły parafialne, którym patronuje św. Józef. We wszystkich przypadkach są to XX-wieczne parafie. Poniżej przedstawiamy podstawowe fakty z ich dziejów (w kolejności od najstarszej):

Turznice

Dekretem z dnia 10 VI 1937 roku biskup chełmiński Stanisław Wojciech Okoniewski erygował w Turznicach (z dniem 1 VII 1937 roku) samodzielną stację duszpasterską (kurację). Do końca XVIII wieku istniała w miejscowości kaplica wzniesiona przez benedyktynki z Grudziądza. Obecny kościół został wzniesiony już przed erygowaniem parafii, prawdopodobnie w 1936 roku. Świątynia otrzymała wezwanie św. Józefa. Do tego czasu była to filia parafii błędowskiej. Obecnie parafia leży w granicach dekanatu Grudziądz II³.

Chełmno

Parafię erygował z dniem 1 I 1947 roku (dekretem z dnia 21 XII 1946 roku) biskup chełmiński Kazimierz Józef Kowalski. Funkcje kościoła parafialnego spełniała od tej pory istniejąca już kaplica, której patronował św. Józef. Obecnie trwają prace nad budową kościoła. Parafię od początku prowadzą księża pallotyni (Stowarzyszenie Apostolstwa Katolickiego), którzy przybyli do Chełmna w 1929 roku. Powołali tu do istnienia pallotyńskie małe seminarium, któremu także patronował św. Józef. Parafia leży w granicach dekanatu chełmińskiego⁴.

Toruń

Parafie erygował z dniem 1 XII 1950 roku (dekretem z dnia 29 XI 1950 roku) biskup chełmiński Kazimierz Józef Kowalski. Powstała ona przy kaplicy publicznej Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela-Redemptorystów. Kaplicę wzniesiono już w 1927 roku i oddano pod opiekę św. Józefowi. Po erygowaniu parafii czyniono energiczne starania, aby wybudować kościół, gdyż kaplica była za mała. Świątynię wzniesiono w latach 1958-1962. Jej konsekracji dokonał dnia 14 VI 1964 roku biskup

chełmiński Kazimierz Józef Kowalski. Patronem nowej świątyni został oczywiście św. Józef. Parafia leży w granicach dekanatu Toruń II⁵.

Grudziądz

Parafia została erygowana z dniem 1 I 2006 roku przez ordynariusza toruńskiego ks. biskupa Andrzeja Suskiego dekretem z dnia 24 XII 2005 roku. Do tej pory była to filia parafii św. Andrzeja Boboli w Grudziądzu-Mniszku. Kościół, któremu patronuje św. Józef Oblubieniec wraz z zapleczem katechetycznym zostały wzniesione w latach 1983-1986. Dnia 19 III 1985 roku odbyły się pierwsze uroczystości odpustowe ku czci patrona świątyni. Dnia 26 X 1986 roku ordynariusz chełmiński ks. biskup Marian Przykucki wmurował akt erekcyjny parafii w mury świątyni. Poświęcenie kościoła miało miejsce dnia 29 X 2000 roku, dokonał go ordynariusz toruński ks. biskup Andrzej Suski. Parafia leży w granicach dekanatu Grudziądz II⁶.

W dwóch przypadkach spotykamy w diecezji św. Józefa, jako patrona kościołów filialnych. Dotyczy to następujących miejscowości:

Trzebczyk

Kościół pod wezwaniem św. Józefa Robotnika jest filią parafii św. Wawrzyńca w Kijewie Królewskim (dekanat Unisław Pomorski). Jest to świątynia poewangelicka, wybudowana w 1890 roku. Przez katolików została przejęta po II wojnie światowej, kiedy to ludność protestancka opuściła miejscowość. Konsekracji kościoła dokonał biskup chełmiński Kazimierz Józef Kowalski w 1958 roku⁷.

Elgiszewo

Kościół pod wezwaniem św. Józefa Robotnika jest filią parafii św. Bartłomieja w Chełmoniu (dekanat Kowalewo Pomorskie). Jego budowę rozpoczęto w 1990 roku. Kamień węgielny w fundamenty powstającej świątyni wmurował dnia 27 IV 1991

³ Miesięcznik Diecezji Chełmińskiej, t. 80: 1937, s. 556-557; Diecezja Toruńska. Historia i teraźniejszość, t. 18, Dekanat grudziądzki, Toruń 1997, s. 122-124; Diecezja Toruńska. Spis parafii i duchowieństwa. Rok 2002, Toruń 2002, s. 309.

⁴ Orędownik Diecezji Chełmińskiej, t. 85: 1947, s. 121-123; Diecezja Toruńska. Historia i teraźniejszość, t. 4, Dekanat chełmiński, Toruń 1996, s. 108-109; Diecezja Toruńska. Spis parafii i duchowieństwa. Rok 2002, Toruń 2002, s. 180-181.

⁵ Orędownik Diecezji Chełmińskiej, t. 88: 1950, s. 22-23; Diecezja Toruńska. Historia i teraźniejszość, t. 15/16/17, Dekanaty toruńskie- I, II i III, Toruń 1996, s. 156-159; Diecezja Toruńska. Spis parafii i duchowieństwa. Rok 2002, Toruń 2002, s. 517-518.

⁶ Diecezja Toruńska. Historia i teraźniejszość, t. 18, Dekanat grudziądzki, Toruń 1997, s. 112; T. Drzymalski, „Te Deum laudamus”, Niedziela, Głos z Torunia, nr 50 (312): 2000, s. I, III; Toruńskie Wiadomości Kościelne, t. 9: 2000, nr 3-4, s. 176-178; t. 15: 2006, nr 1-2, s. 196.

⁷ Diecezja Toruńska. Historia i teraźniejszość, t. 4, Dekanat chełmiński, Toruń 1996, s. 125.

roku ordynariusz chełmiński ks. biskup Marian Przykucki. Liturgia jest sprawowana w kościele od 1993 roku⁸.

W trzech przypadkach spotykamy odwołanie do św. Józefa jako patrona kaplic, czy nawet całych domów zakonnych. Dotyczy to następujących miejscowości:

Grudziądz

Kaplica poświęcona św. Józefowi znajduje się w domu zakonnym Zgromadzenia Sióstr Świętej Elżbiety (ul. Bydgoska 5). Dom zakonny wraz z placówką przeznaczoną na działalność opiekuńczo-wychowawczą, został wzniesiony przez zgromadzenie w latach 1914-1915. Jego poświęcenie miało miejsce dnia 15 IV 1915 roku⁹.

Chełmno

Kaplica pod wezwaniem Świętej Rodziny znajduje się w domu Zgromadzenia Sióstr Misjonek Świętej Rodziny. Wezwanie to umieszczamy w zestawieniu dlatego, że dotyczy ono zawsze pośrednio także patronatu józefowego. Zgromadzenie przybyło do Chełmna w 1922 roku. W obecnym domu siostry zamieszkały w 1936 roku, od 1948 roku pełni on funkcje domu nowicjackiego¹⁰.

Łasin

Cały dom zakonny, jak i znajdująca się w nim kaplica Zakonu Mniszek Bosych Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel zostały oddane pod opiekę Matki Bożej Nieustającej Pomocy i św. Józefa. Fundacja zakonu miała miejsce dnia 25 II 1995 roku. Mniszki otrzymały dom od sióstr felicjanek i dokonały jego rozbudowy oraz przystosowały do potrzeb zakonu. Po odnowieniu domu ordynariusz toruński ks. biskup Andrzej Suski erygował w nim oficjalnie dnia 21 XI 1999 roku klasztor¹¹.

Jak widać obiekty sakralne w granicach diecezji toruńskiej oddane pod opiekę św. Józefa posiadają stosunkowo młodą metrykę. Wszystkie one związane są z minio-

nym wiekiem, zostały powołane do życia w okresie międzywojennym lub po II wojnie światowej. Obecność patronatu józefowego można rozpatrywać, jako diecezjalną ilustrację dynamicznego rozwoju kultu tegoż świętego w całym Kościele przez cały XX wiek, a szczególnie w jego drugiej połowie. Przywołajmy w tym miejscu apel biskupów chełmińskich skierowany do proboszczów na początku 1951 roku. Oddaje on dobrze intensywność pamięci o św. Józefie w diecezji oraz całym Kościele:

Celem uproszenia szczególnej opieki dla Kościoła w Polsce zachęcamy W/W. Ks. Ks. Proboszczów, aby przez miesiąc marzec urządzali w swoich parafiach specjalne nabożeństwo do św. Józefa. Można je odprawiać albo rano po Mszy św., albo (szczególnie w miastach) wieczorem. Przy zwykłym wystawieniu Najśw. Sakramentu należy odmówić litanie do św. Józefa, modlitwę do św. Józefa za Kościół (według Directorium z r. 1932, str. 85), odśpiewać pieśń do św. Józefa i zakończyć błogosławieństwem. W samo święto dnia 19 marca, jakkolwiek wypada ono w Wielki Poniedziałek, należy po południu zgromadzić ojców parafii i wygłosić do nich naukę stanowiącą na temat: „Obowiązki ojca względem wychowania religijnego dzieci” i odprawić nabożeństwo. Może ono mieć postać godziny duszpasterskiej dla ojców.

Należałoby również w ciągu miesiąca marca umieścić figurę św. Józefa w kościele na podwyższonym miejscu¹².

Św. Józefa spotykamy w największych ośrodkach miejskich diecezji (Toruń, Grudziądz, Chełmno), jak i w niewielkich miejscowościach. Wydaje się, że nie bez znaczenia w propagowaniu kultu tegoż świętego jako patrona obiektów sakralnych mogła być postawa biskupa chełmińskiego ks. Kazimierza Józefa Kowalskiego. Sprawował on swój urząd w latach 1946-1972. Nie można wykluczyć, że biskupowi zależało szczególnie na promocji świętego, który zauważmy był jednocześnie jego osobistym świętym patronem.

W sumie św. Józef nie należy do najpopularniejszych patronów kościołów parafialnych oraz filialnych w granicach omawianej diecezji. Częstszymi patronami są na pewno np. Najświętsza Maryja Panna, św. Mikołaj, czy św. Janowie (Chrzciiciel oraz Ewangelista). Taki stan znajduje na pewno swoje częściowe wytłumaczenie w tym, że znaczna liczba kościołów wzniesionych na terenie diecezji posiada odległą, najczęściej średniowieczną metrykę. Nie oznacza to oczywiście, że w wielu z tych obiektów sakralnych nie znajdujemy w wyposażeniu odniesienia do interesującego nas świętego. Znacznie częściej spotykamy go np. patrona ołtarzy. Szczegółowe zestawienie tego zjawiska pozostaje jednak wyzwaniem dla dalszych badań.

Na pewno trochę lepiej liczby te przedstawiały się w odniesieniu do kaplic w domach zakonnych. W tym przypadku możemy jednak odnieść się do charakterystycznego dla środowisk zakonnych, szczególnie żeńskich, kultu tegoż świętego. Na terenie diecezji toruńskiej funkcjonuje obecnie 27 żeńskich domów zakonnych. W trzech z nich spotykamy bezpośrednie odniesienie do św. Józefa. Nie oznacza to jednak, że w pozostałych kaplicach brakuje akcentów józefowych. Święty ten często

⁸ Pielgrzym, nr 11(38): 1991, s. 10; Diecezja Toruńska. Historia i teraźniejszość, t. 7, Dekanat golubski, Toruń 1994, s. 25.

⁹ Diecezja Toruńska. Historia i teraźniejszość, t. 18, Dekanat grudziądzki, Toruń 1997, s. 95.

¹⁰ Tamże, t. 4, Dekanat chełmiński, Toruń 1996, s. 110-111; Toruńskie Wiadomości Kościelne, t. 12: 2003, nr 1-2, s. 312-313.

¹¹ Diecezja Toruńska. Historia i teraźniejszość, t. 12, Dekanat łasiński, Toruń 1997, s. 48-49; Toruńskie Wiadomości Kościelne, t. 12: 2003, nr 1-2, s. 303-306; Diecezja Toruńska 2006. Struktura i duchowieństwo, Toruń 2006, s. 429.

¹² Orędownik Diecezji Chełmińskiej, nr 1 (styczeń-marzec): 1951, s. 29.

jest obierany jako orędownik życia konsekrowanego, w związku z tym nie brakuje w kaplicach innych domów zakonnych zarówno jego wizerunków, a szczególnie zanoszonych za jego wstawiennictwem modlitw. Jako przykład niech posłuży nam wyjątkowo intensywna pamięć o tym świętym w domach zakonnych Zgromadzenia Sióstr Pasterek od Opatrzności Bożej (popularnie siostry pasterki). Dla przykładu, w domu generalnym zgromadzenia w Jabłonowie Pomorskim możemy spotkać figurę św. Józefa, która została sprowadzona z Lourdes jeszcze przez założycielkę wspólnoty zakonnej bł. Marię Karłowską (1865-1935). Ona sama ułożyła także kilka modlitw poświęconych świętemu¹³.

Przedstawione wyżej zestawienie nie prezentuje całego zjawiska patronatu św. Józefa w diecezji toruńskiej, pozwala jednak na jego częściową charakterystykę. Na szczegółowe opracowanie oczekuje dokonanie inwentaryzacji ołtarzy poświęconych św. Józefowi (w tym także Świętej Rodzinie). Im szczegółowiej będzie można dotrzeć do obiektów związanych ze św. Józefem, tym pełniej będziemy mogli poznać skalę zjawiska jego kultu.

KS. ANDRZEJ LATOŃ

MISJA SANKTUARIUM ŚW. JÓZEFA KALISKIEGO WEDŁUG JANA PAWŁA II

Homilia Jana Pawła II wygłoszona 4 czerwca 1997 roku przy Sanktuarium Świętego Józefa w Kaliszu¹ jest kontynuacją jego nauczania o św. Józefie, jego posłannictwie w życiu Chrystusa i Kościoła, zawartego przede wszystkim w adhortacji *Redemptoris custos* z 1998 roku. Jan Paweł II wyraził pragnienie, aby św. Józef był przewodnikiem w *nowej ewangelizacji*². W kaliskiej homilii Ojciec Święty ukazuje pilną potrzebę tej ewangelizacji oraz sens obecności w niej św. Józefa, w odniesieniu do niektórych, bardzo ważnych obszarów naszej rzeczywistości. Choć homilia ta jest własnością całego Kościoła Powszechnego, to sądzę, że nie będzie nadużyciem, gdy odczytamy ją również jako szczególne nakreślenie misji, jaką może pełnić kaliskie Sanktuarium.

1. Nowa ewangelizacja kapłanów

Tytuł brzmi dość prowokująco, gdyż my, jako duchowni, mówiąc o ewangelizacji, zazwyczaj myślimy o innych, o tych, do których jesteśmy posłani z Ewangelią. Tymczasem, przepowiadanie Papieża w Kaliszu zaczyna się właśnie od wskazania św. Józefa jako tego, który jest wzorem dla kapłanów, wzorem relacji do Chrystusa. Nową ewangelizację trzeba zaczynać od współczesnych apostołów, stąd czymś naturalnym jest nieustanna ewangelizacja duchownych (Tak czynił Chrystus z Apostołami). Z historii wiemy, że herezje, kryzysy Kościoła przychodziły najczęściej poprzez niewierność, samowolę pasterzy. Problemem może stać się dzisiaj również brak gorliwości pasterskiej. Jezus mówił: „Żniwo wprawdzie wielkie, ale robotników mało. Proście Pana żniwa, żeby wyprawił robotników na swoje żniwo” (Mt 9, 37-38). Św. Grzegorz Wielki tak skomentował te słowa: „Nie potrafimy bez głębokiego smutku o tym mówić, iż choć wielu jest takich, którzy by chcieli słuchać słowa, to

¹³ Zob.: W. ROZYRKOWSKI, s. G. DOBRSKA, *Możę i tobie Bóg udzieli łaski! O bł. Marii Karłowskiej*, Toruń 2005, s. 130-135.

¹ Korzystam tu z tekstu zamieszczonego w: *Jezus Chrystus wczoraj, dziś i na wieki. Przemówienia z Pielgrzymki Apostolskiej Ojca Świętego do Polski w 1997 roku*, KAI, M, Apostolicum, 1997 (JAN PAWEŁ II, *Homilia w Sanktuarium św. Józefa*, s. 80-88).

² JAN PAWEŁ II, *Redemptoris custos*, Watykan 1998, nr 29.